

Вікторія Каштель

аспірант ОРІДУ НАДУ при Президентіві України

ВПРОВАДЖЕННЯ «СОЦІАЛЬНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ» СФЕРОЮ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

Надання якісних соціальних послуг населенню є одним із найбільш пріоритетних напрямів соціальної політики держави та передумовою успішної європейської інтеграції України. Враховуючи зростаючу на сьогодні кількість осіб, які вимушені переселятися з тимчасово окупованих територій України, із зони проведення антитерористичної операції у більш безпечні місця, надання послуг саме цій категорії громадян знаходиться на першочерговому контролі влади.

Ключові слова: особа, складні життєві обставини, соціальна послуга, орган виконавчої влади, громадська організація, соціальний захист, соціальна політика, антитерористична операція, вимушено переселені особи, окуповані території.

Viktoriya Kashtel**THE INTRODUCTION OF "SOCIAL MECHANISM OF STATE REGULATION" SPHERE OF FAMILY RELATIONS**

Providing quality public services is a most priority directions of social policy and prerequisite for successful European integration of Ukraine. Considering today a growing number of people are forced to move from temporarily occupied territories of Ukraine in a safe place, providing services to this group of citizens is the priority control authorities.

Keywords: person, difficult life circumstances, social services authority executive, NGO, social protection, social policy, anti-terrorist operation, forced displaced persons occupied territories.

Викторія Каштель**ВНЕДРЕНИЕ «СОЦИАЛЬНОГО МЕХАНИЗМА ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ» СФЕРОЙ СЕМЕЙНЫХ ОТНОШЕНИЙ**

Предоставление качественных социальных услуг населению является одним из самых приоритетных направлений социальной политики государства и предпосылкой успешной европейской интеграции Украины. Учитывая растущее на сегодня количество лиц, которые вынуждены переселяться с временно оккупированных территорий Украины, из зоны проведения антитеррористической операции в более безопасные места, предоставление услуг именно этой категории граждан находится в первоочередном контроле власти.

Ключевые слова: личность, сложные жизненные обстоятельства, социальная услуга, орган исполнительной власти, общественная организация, социальная защита, социальная политика, антитеррористическая операция, вынужденно переселенные лица, оккупированные территории.

Постановка проблеми

Відповідно до інформації управління Верховного Комісара ООН у справах біженців, з часу анексії АР Крим та антитерористичної операції на Сході України станом на червень 2014 р. були вимушені залишити місця свого проживання понад 54 тисячі осіб [5], зокрема інваліди, діти, особи похилого віку тощо.

В умовах необхідності швидкого державного реагування на цю ситуацію та необхідності термінового розв'язання проблеми вимушених внутрішніх переселенців система соціального захисту України була не зовсім готова до вирішення цих питань у стислі терміни передусім через відсутність механізмів та інструментів відповідного державного регулювання.

Мета

З метою розробки необхідних інструментів державного управління, за допомогою яких можна було б в умовах відсутності вільного часу розв'язати наявні соціальні питання переселенців, є доцільним дослідити досвід тих країн, для яких вирішення питань вимушених внутрішніх переселенців не є новим. Це й досвід Європи, де чисельність внутрішньо переміщених осіб перевищує 2, 2 млн осіб, зокрема у Вірменії – 8 тис. осіб, Грузії 206 тис. осіб та інших.

Виклад основного матеріалу

У 2011 р. в Грузії було створено Міністерство у справах осіб, вимушено переміщених з окупованих територій, біженців та розселення [6], а з березня 2014 р. набула чинності нова редакція закону «Про

внутрішньо переміщених осіб та тих, що зазнають переслідувань, з окупованих територій Грузії» [7], відповідно до якого вимушеним переселенцям гарантується право на забезпечення, отримання допомоги, адекватне житло, майнові та інші права. Також у законі враховано потреби таких категорій, як жінки, діти, інваліди, особи похилого віку тощо.

19 червня 2014 року Верховною Радою України було прийнято закон «Про правовий статус осіб, які вимушені залишити місця проживання внаслідок тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя та обставин, пов'язаних з проведенням антитерористичної операції на території України», відповідно до якого було сформовано визначення внутрішньо переміщених осіб.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) – це громадяни України, особи без громадянства або іноземці, які легально проживають на території України, що були змушені залишити свої будинки або місця звичайного проживання, зокрема, в результаті / або для того, щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини, стихійних або антропогенних лих, і які не перетинали міжнародно визнаний кордон України.

Як вже зазначалось раніше, у зв'язку з тим, що проблема розв'язання питань ВПО з окупованих терито-

рій України не має давньої історії, а виникла рік тому, аспекти даного питання раніше не досліджувались. Саме тому є актуальним, на наш погляд, розгляд такого сегменту цієї проблеми, як забезпечення соціального захисту переміщених працездатних осіб, які втратили роботу в зв'язку з проведенням на території Луганської та Донецької областей антитерористичної операції та стали безробітними, впровадження «соціального механізму державного регулювання».

Проблеми соціального захисту безробітних взагалі були предметом дослідження у наукових працях відомих українських та зарубіжних вчених-правників: Н. Б. Болотіної, В. С. Венедиктова, Л. К. Гусова, А. Д. Зайкіна, Р. І. Кондратьєва, С. М. Синчук, І. М. Сироти та інших.

До Одеського обласного центру зайнятості за період з початку дії постанови Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509 «Про облік осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції» й дотепер за наданням послуг щодо працевлаштування звернулось 992 особи, з яких працевлаштовано 163 особи, а 719 особам надано статус безробітних. Крім цього, профорієнтаційні послуги отримали 933 особи.[1]

В рамках дії Постанови Кабінету Міністрів від 01.10.2014 № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції» за призначенням грошової допомоги до органів соціального захисту населення Одеської області звернулось 13790 сімей, з них грошову допомогу призначено 13214 сім'ям, триває призначення – 428 сім'ям, відмовлено за об'єктивних причин – 148 сім'ям та виплачено допомог на загальну суму 39 млн 618 тис. грн.[2]

Як ми бачимо, кількість охочих працевлаштуватись у співвідношенні до загальної зареєстрованої кількості працездатних осіб становить близько 24%.

Органи виконавчої влади в цьому випадку намагаються якнайшвидше реагувати та надавати якомога повніший комплекс послуг соціального захисту ВПО особам та їх родинам. Більшість з родин залишилась без документів, через що гострим невирішеним питанням залишається неможливість оформлення, переоформлення документів, що засвідчують особу, приналежність до громадянства України, а також підтверджувальних спеціальний статус особи – не за місцем реєстрації вимушених переселенців, а за місцем фактичного перебування.

На нашу думку, оперативність вирішення цих актуальних проблем залежить й від того, наскільки злагоджено і ефективно взаємодіятимуть державні інститути та громадські організації.

Для комплексного надання соціальних послуг родинам вимушених переселенців вважаємо доцільним застосувати «соціальний механізм державного регулювання», який містить «пакет соціальних послуг». Основою такого механізму є визнання нової категорії громадян – ВПО, розробка конкретних окремих заходів соціального захисту для даної категорії, так званої «цільової групи» (у перекладі з англійської “target group” – визначена група осіб, для якої призначений продукт чи послуга), розробка «дорожньої карти» надання цих послуг. «Пакет соціальних послуг» є інструментом реалізації «соціального механізму», передбачатиме визначення джерел фінансування (державний бюджет, місцеві бюджети, благодійна допомога волонтерських

організацій, міжнародна донорська допомога тощо), формування переліку послуг, яких потребує та чи інша «цільова група» переселенців або конкретна особа, та видачу кожному переселенцю «дорожньої карти» їх надання з урахуванням особливостей та потреб.

Задля попередження споживацьких настроїв у працездатних переселенців, збільшення мотивації у працездатних переселенців до працевлаштування до «пакету соціальних послуг» доцільно додати розроблені пропозиції можливого працевлаштування (аграрний сектор, сфера послуг, дрібне надомне виробництво), розробити додаткові стимули для підприємців тощо.

На прикладі взаємодії Білгород-Дністровської районної державної адміністрації з громадськістю району спробуємо дослідити «соціальний механізм державного регулювання» сімейними відносинами, спрямований на забезпечення соціального захисту переселенців з тимчасово окупованих територій.

Налагодженню ефективної системи координації та співробітництва між райдержадміністрацією як органом виконавчої влади, виконкомом сільських рад району як органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями, на нашу думку сприяло створення при районній державній адміністрації робочої групи з надання допомоги вимушеним переселенцям із залученням за згодою представників громадських організацій. До робочої групи увійшли як представники громадськості, представники органів виконавчої влади (працівники райдержадміністрації), так і представники органів місцевого самоврядування (депутати районної та сільських рад). Такий неоднорідний склад групи надав можливість всебічного вивчення і аналізу потреб та проблем переселенців, відкрив нові можливості для пошуку джерел фінансування допомоги.

Представники соціальних служб району провели анкетування вимушених переселенців, які мешкають на території району, визначили особисті потреби кожної людини, після чого для кожної особи було сформовано «пакет соціальних послуг», розроблено «дорожню карту» надання цих послуг.

Приклад.

Пакет соціальних послуг, сформований за результатами анкетування.

Переміщена родина: 4 особи - жінка працездатна, має вищу педагогічну освіту; чоловік-інвалід непрацездатний, двоє дітей шкільного віку (внаслідок пережитого стресу під час проживання в зоні бойових дій діти потребують психологічної допомоги).

Потреби родини: _____

Відповідальний орган: _____

Термін: _____

1. забезпечення тимчасовим житлом,
2. забезпечення родини першочерговими продуктами харчування та засобами гігієни, предметами вжитку,
3. працевлаштування жінки, бажано з наданням житла родині.
4. реєстрація родини як тимчасово переміщеної в органах соціального захисту населення за місцем фактичного проживання з метою отримання державної допомоги переселенцям;
5. відновлення пенсійної справи чоловіка-інваліда та виплати пенсії за місцем проживання,
6. реєстрація чоловіка-інваліда в органі соціального захисту населення як інваліда з метою реалізації ним його прав,
7. охоплення двох дітей шкільною освітою,
8. забезпечення дітей послугами дитячого психолога.

За результатами надання таких «пакетів» переселенцям органу виконавчої влади в стислий термін вдалося отримати повну інформацію щодо потреб ВПО, сформувати перелік необхідних послуг, визначити осіб, відповідальних за їх надання, залучити громадські організації до співпраці в даному напрямку. Громадські організації, в свою чергу, за допомогою власних благодійних фондів, почали та продовжують збір допомоги для зазначеної категорії осіб.

✎ В умовах обмеженого фінансового ресурсу, відсутності коштів в бюджеті, дефіциту часу та економічних труднощів держави загалом необхідно форсувати залучення до дієвої співпраці інститутів громадянського суспільства (громадських організацій).

На даному етапі така співпраця є можливою у локальному масштабі за відсутності загальної державної Стратегії щодо внутрішньо переміщених осіб, яка передбачала б створення «соціального механізму державного регулювання» відносно внутрішньо переміщених осіб, містила заходи, що передбачали би вирішення питань, пов'язаних з нормалізацією умов життя даної категорії населення нашої країни, як «цільової».

На прикладі Білгород-Дністровського району ми можемо побачити як створення громадськими організаціями благодійних фондів дозволило розв'язати у найкоротший термін деякі проблеми соціального захисту вимушено переселених осіб в умовах обмеженого фінансового ресурсу району, відсутності коштів у районному бюджеті, дефіциту часу та економічних труднощів держави загалом. Створення громадськими організаціями благодійних фондів допомогло вирішити питання забезпечення переселенців продуктами харчування та іншими необхідними предметами побуту.

Аналогічна взаємодія відбувається й на міжрегіональному рівні. Так, Одеською обласною державною адміністрацією налагоджена співпраця з такими інститутами громадянського суспільства як ВГО «Європейська асоціація прав інвалідів», «Громадський координаційний штаб гуманітарної допомоги тимчасовим переселенцям», «Альянс по захисту прав дітей» та іншими, тому за методом аналогії права вважаємо за доцільне можливість застосування взаємодії органів державної влади з інститутами громадянського суспільства та в інших регіонах країни.

Література.

1. Закон України «Про правовий статус осіб, які вимушені залишити місця проживання внаслідок тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та м. Севастополя та обставин, пов'язаних із проведенням антитерористичної операції на території України».
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 509 «Про облік осіб, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районі проведення антитерористичної операції».
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 № 505 « Про надання щомісячної адресної допомоги особам, які переміщуються з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції».
4. Александровский Ю. А. О психологической дезадаптации в условиях стресса // Психиатрическая эндокринология. - М.: Здоровье, 1988. - С. 10 – 11.
5. Різке збільшення внутрішнього переміщення в Україні /UN Refugee Agency [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unhcr.org.ua/uk/novini/novyny/1290-rizke-zbilshennya-vnutrishnogo-peremishchennya-v-ukrajini>.

6. Офіційний сайт Міністерства Грузії у справах осіб, вимушено переміщених з окупованих територій, біженців та розселення [http: \[Електронний ресурс\].](http://www.mra.gov.ge/eng/static/55) – Режим доступу: www.mra.gov.ge/eng/static/55 19 Georgia: partial progress towards durable solutions for IDPs.

7. Law of Georgia on Internally Displaced Persons – Persecuted from the Occupied Territories of Georgia [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mra.gov.ge/res/docs/2014>.